

**dr hab.
Piotr Romanowski,
prof. UW**

Prowadzi badania na pograniczu edukacji wielojęzycznej i socjolingwistyki. Jest redaktorem czasopisma „Journal of Multilingual Theories and Practices” oraz serii wydawniczej *Language Learning and Multilingualism*. Jest również członkiem założycielem sieci MultiLingNet, zajmującej się badaniami nad wielojęzycznością. Od 2023 roku jest kierownikiem studiów magisterskich Applied Multilingual and Multicultural Studies prowadzonych na UW.
p.romanowski@uw.edu.pl

**dr hab.
Anna Seretny,
prof. UJ**

Jest autorką monografii i licznych artykułów z glottodydaktyki polonistycznej. W swojej pracy badawczej zajmuje się kompetencją leksykalną uczących się polszczyzny jako języka nierodzimego, a także dydaktyką języka odziedziczonego. Jest członkinią Zespołu Języka Polskiego poza Granicami Kraju Rady Języka Polskiego.
anna.barbara.seretny@uj.edu.pl

POLSZCZYŻNA JAKO JĘZYK ODZIEDZICZONY

Język polski można dziś usłyszeć w wielu krajach świata, a to dzięki polskiej diasporze, która nie ustaje w wysiłkach na rzecz zachowania językowego dziedzictwa i tożsamości kulturowej.

Piotr Romanowski

Wydział Lingwistyki Stosowanej
Uniwersytet Warszawski

Anna Seretny

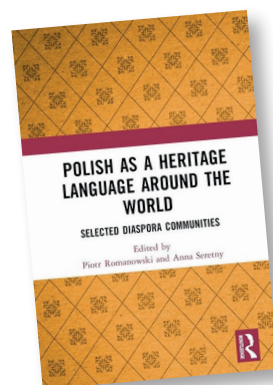
Wydział Polonistyki, Uniwersytet Jagielloński
w Krakowie

Od XIX wieku Polska była jednym z wielu krajów Europy Środkowo-Wschodniej wysyłających w świat migrantów i przez ponad 100 lat stanowiła ogromny rezerwar siły roboczej dla wielu państw przyjmujących. Historia migracji to nie tylko historia przemieszczania się ludzi, lecz także języków, które z sobą zabierali i przy których trwali. Statystyki wskazują, że poza granicami Polski mieszka obecnie co najmniej 15 mln osób o polskich korzeniach, z których spora część nadal używa polszczyzny w życiu codziennym. W samej Ameryce około 10 mln osób identyfikuje się z polskością, a szacuje się, że w tej grupie około 600 tys. używa języka polskiego na co dzień.

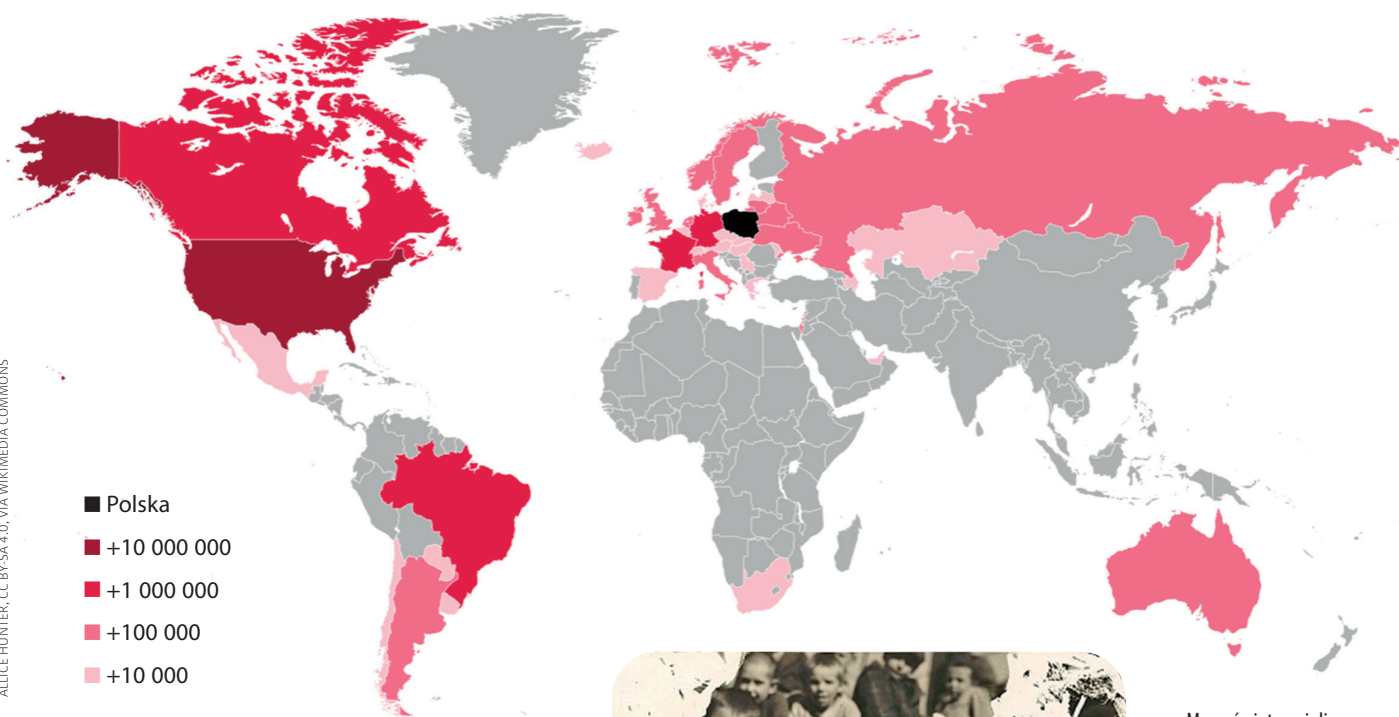
Trzeba jednak pamiętać, że polskim mówi się w wielu miejscach na świecie nie tylko na skutek migracji zarobkowej jego użytkowników. Polskie społeczności posługujące się polszczyzną poza macierzą mają różną proveniencję i zostały ukształtowane przez bardzo odmienne niekiedy okoliczności historyczne. Na przykład w krajach ościennych polskim mówią wspólnoty zamieszkujące dany obszar od bardzo dawna (tereny te często należały niegdyś do Rzeczypospolitej). Takie polskojęzyczne populacje można znaleźć w zachodnich częściach Białorusi i Ukrainy, na południowo-wschodniej Litwie i Łotwie, w północnych Czechach i Słowacji. W pobliskich Niemczech

zaś już od czasów pruskich istnieje liczna polska diaspora migracyjna. Społeczności polskojęzyczne zamieszkują również kraje niegraniczące bezpośrednio z Polską, np. Rosję czy Kazachstan, gdyż ich przodkowie znaleźli się tam w następstwie wojennych deportacji. Miliony użytkowników polszczyzny można spotkać także w tak odległych miejscach, jak Kanada, Argentyna, Brazylia, Izrael, Australia i Stany Zjednoczone, gdzie osiedlili się w poszukiwaniu lepszego życia lub w wyniku migracji politycznej, zwłaszcza po II wojnie światowej. Obecnie polskojęzyczne społeczności mieszkają również w wielu państwach Europy, gdyż wspólnota zapewnia obywatelom krajów członkowskich swobodę przemieszczania się i otwarty dostęp do rynku pracy. W Europie szczególnie duże grupy można znaleźć w Niemczech, Wielkiej Brytanii i Irlandii, a także w Norwegii czy Islandii.

Każda z tych społeczności ma swoją historię, a socjolingwistyczny kontekst, w którym w każdej z nich funkcjonuje język polski, jest inny. Wysiłki tych zróżnicowanych, rozrzuconych po świecie diaspor na rzecz zachowania języka na obczyźnie są tematem zbiorowej pracy *Polish as a Heritage Language Around the World: Selected Diaspora Communities*. Publikacja ma na celu ukazanie wielowymiarowości polszczyzny

Piotr Romanowski,
Anna Seretny,
*Polish as a Heritage
Language Around
the World:
Selected Diaspora
Communities*
Londyn 2024

- Polska
- +10 000 000
- +1 000 000
- +100 000
- +10 000

jako języka odziedziczonego, zagadnień związanych z jego międzypokoleniową transmisją oraz pozycją, jaką zajmuje na globalnej mapie socjolingwistycznej. W tomie pokazuje się, jak rodziny imigrantów pielęgnują pozytywne nastawienie do języka polskiego, wzmacniając wśród swoich dzieci – mimo przeszkód – poczucie hybrydowej tożsamości językowej i kulturowej. Unaocznia się też wyzwania stojące przed społecznościami polonijnymi, które chcą zachować język przodków, co jest szczególnie trudne tam, gdzie język polski ani nie cieszy się wysokim statusem, ani nie ma wysokiej widoczności.

Rozdziały tomu napisane przez badaczy interesujących się danym regionem traktują o Wielkiej Brytanii, Niemczech, Szwecji, Norwegii, Ukrainie, Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Brazylii, Argentynie, Afryce Północnej, Republice Południowej Afryki i Australii. Wybór społeczności, których obraz został przybliżony, nie był przypadkowy – jest niezbitym dowodem na ogromne rozproszenie osób mówiących po polsku na całym świecie, od Europy po obie Ameryki i odległe diaspory w Afryce i Australii.

W poszczególnych częściach opracowania przewijają się zarówno wątki wspólne dla polskiej migracji, jak i specyficzne dla danej diaspory, m.in. zagadnienia związane z zachowaniem i przekazywaniem języka, jego niekiedy nieuchronnymi zmianami, dwujęzycznością pokolenia samych migrantów, a także ich dzieci. We wszystkich rozdziałach podkreśla się rolę powiązań międzypokoleniowych dla transmisji języka i zachowania tożsamości kulturowej, znaczenie języka w utrzymywaniu więzi kulturowych i tożsamo-

Mapa światowej diaspory polskiej (kolory przedstawiają liczby osób o polskim pochodzeniu zamieszkujących dany kraj, niezależnie od znajomości języka polskiego)

Polscy uchodźcy przybywający do Wellington oraz do Obozu Dzieci Polskich w Pahiatua w 1944 roku, zdjęcie pochodzi z kolekcji premiera Nowej Zelandii Waltera Nasha

ściowych z ojczyzną mimo odległości geograficznych i zmieniającej się dynamiki globalnej oraz nieuprzywilejowany status polszczyzny jako języka odziedziczonego i związane z tym problemy. W przeciwieństwie bowiem do powszechnie nauczanych języków, takich jak hiszpański czy francuski, dydaktyka polskiego jako odziedziczonego boryka się z wieloma problemami ze względu na zaszłości historyczne, postawę części jej użytkowników i niedostatek zasobów.

Nasz tom *Polish as a Heritage Language Around the World: Selected Diaspora Communities* widzimy nie tylko jako ważną pracę naukową, lecz także jako hołd złożony całej polskiej diasporze za wszelkie podejmowane przez nią wysiłki na rzecz podtrzymywania i przekazywania polszczyzny. Mamy nadzieję, że stanie się on cennym źródłem wiedzy dla językoznawców, pedagogów, edukatorów oraz wszystkich zainteresowanych wielojęzycznością i dynamiką zachowania języka w społecznościach diasporycznych. ■

Chcesz wiedzieć więcej?

Romanowski P., Seretny A., *Polish as a Heritage Language: Selected Diaspora Communities*, 2024.